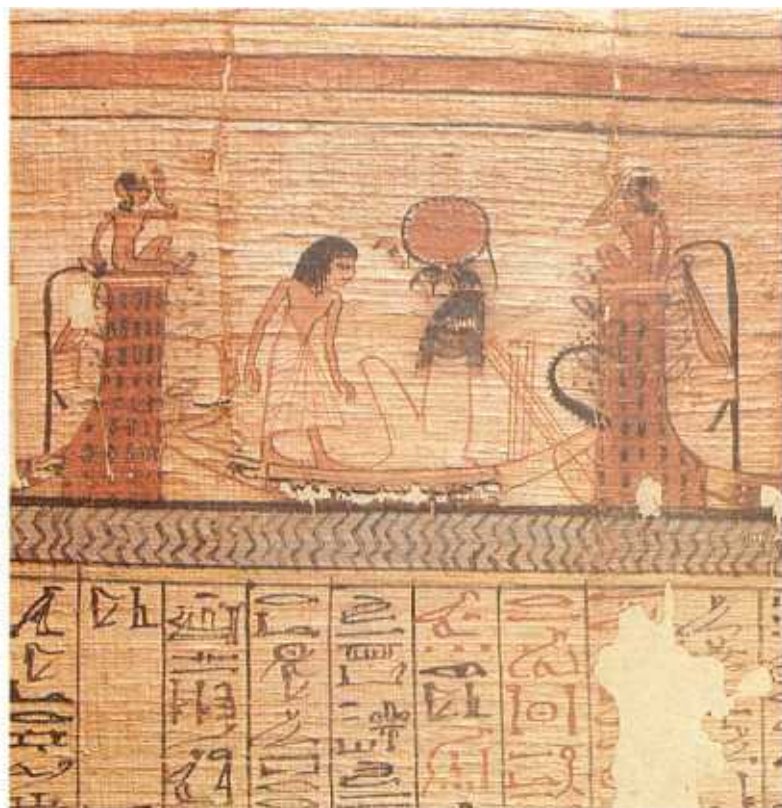

Zeii și miturile lumii antice

Culturile arhaice ale Orientului Mijlociu și Mediteranei au dat naștere unui număr mare de zei, ritualuri și concepte religioase. În mod paradoxal însă, evreii – un popor fără însemnătate politică – au construit un sistem de idei religioase cu impact excepțional.

Religia este mai veche decât istoria. Oamenii din Neandertal îngropau morții, practicând un fel de ceremonie religioasă, iar după dispariția lor, primii oameni "moderni" procedau la fel. Se crede că splendidele picturi preistorice ce decorează peșterile din Altamira și Lascaux ar avea unele legături magice și religioase cu vânătoarea. Există, de asemenea, o dovadă puternică a unui cult al unei zeițe-mamă în secolele dinaintea apariției primelor civilizații.

În primele civilizații de acest gen, și anume Sumer, orașele au devenit probabil centre ceremoniale în jurul anului 5000 (î.e.n.), transformându-se abia mai târziu în comunități prospere. Prima mare epopee religioasă, Ghilgames, a fost compusă în anul 2000 (î.e.n.), însă trebuie să fie mult mai veche.

În esență o poveste, Ghilgames prezintă una dintre preocupările majore ale religiei,

încercarea zadarnică a eroului de a învinge moartea. Unul dintre basmele legate de aceasta vorbește despre o mare inundație care nimicește toate ființele, cu excepția unui grup de oameni refugiați pe o arcă; asemănarea izbitoră cu povestea lui Noe din Biblie sugerează influența puternică a conceptelor sumeriene asupra religiei ebraice și asupra altor religii.

Puterea zeilor

Religia sumeriană era bazată pe nevoia muritorilor de a împăca puternicii zei și zeițe prin aducerea de ofrande generoase. Atitudinea de spaimă a credincioșilor era probabil legată de câmpiile și terenurile deschise, expuse la dezastre, cum ar fi inundațiile și invaziile din afară; casta preoților, care a monopolizat mijloacele de educație pentru mult timp, aproape că încuraja supunerea timidă către divinități, în numele cărora își îndeplinea serviciile.

La început, fiecare oraș avea propria zeitate; mai târziu, unele zeități care au devenit mai populare au fost grupate într-un panteon (familie sau monarhie a zeilor), constituind astfel credința unei întregi regiuni.

La fel de tipic era și modul în care panteonul se dezvoltă, făcând față apariției noilor culte sau chiar a unor realități politice. Un exemplu celebru a fost promovarea lui Marduk, zeul orașului Babilon, în fruntea panteonului în perioada în care Babilonul însuși a devenit puterea dominantă în Mesopotamia.

Schimbări asemănătoare au avut loc în vechiul Egipt, al cărui sistem religios complex exista de peste 3000 de ani. Cei 2000 de zei ai acestei religii au luat formele tuturor crea-

Religia vechilor egipteni cuprindea 2000 de zei, cu înfățișare umană sau animală – sau o combinație între acestea. Tauret (stânga sus) era zeita-hipopotam, protectoare a femeilor care

nășteau. Hathor, zeita iubirii, este reprezentată sub înfățișarea unei vaci. Zeul-Soare Ra (sus) avea cap de șoim. Thoth (jos) cel cu cap de ibis era zeul înțelepciunii.

devenit extrem de important, identificându-se probabil cu zeul Soare, Ra, și devenind astfel conducătorul divin, Amon – Ra.

Un alt gen de legende îl aveau ca protagonist pe zeul Osiris, care a fost ucis, apoi a înviat datorită eforturilor soției sale Isis și a fiului său Horus. Osiris a avut o importanță

☉ Bărcile funerare transportau morții spre locurile de odihnă veșnică. Ele jucau un rol important în viața de apoi – mortul se trezea la apus și călătorea într-o barcă, urmând direcția soarelui.

☉ Anubis, cel cu cap de șacal, văzut aici ca îmbalsămător. Egiptenii credeau că după moarte spiritul rămâne în corp, pe care îmbalsămătorii încercau să-l păstreze pentru totdeauna.

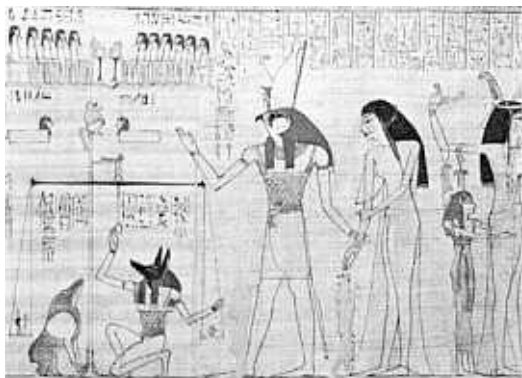

Ancient Art and Architecture Collection

Alți conducători erau așezați după moarte în morminte săpate în stâncile Văii Regilor. Bunurile dintr-un singur mormânt de acest fel, cel al tânărului Tutankhamon, au scăpat neatins de jafurile puse la cale de hoții de morminte. Comorile găsite în acest mormânt, în anul 1922, reprezintă cea mai senzațională descoperire arheologică a secolului.

Stabilitatea religiei egiptene a impresionat profund popoarele care au intrat în contact cu aceasta; schimbările ce au avut loc de-a lungul anilor au implicat doar înglobarea unor noi culte însă fără conflicte semnificative. Singura excepție a fost în timpul domniei faraonului Akhenaten (1369-1352 î.e.n.), care a promovat cultul unui singur zeu soare, Aten, și a fondat un nou oraș de cult la Amarna. Akhenaten poate fi privit din două ipostaze: fie din cea a unui monoteist (cafe se închină unui singur zeu), fie din cea a unui fanatic necruțător. Revoluția religioasă a lui Akhenaten nu a dăinuit după moartea sa, forțele ce i s-au opus făcând tot posibilul să înlăture memoria existenței lui.

☉ Egiptenii credeau în judecata de apoi. Osiris, împreună cu un juriu format din zei, cântăreau inima mortului.

☉ Piramida era un mormânt regal, construit printr-o muncă deosebită, asigurând nemurirea regelui.

majoră în religia egipteană, fiind judecătorul de după moarte, având puterea de a da sau a lua viața eternă.

Concepții asupra vieții de apoi

Concepția sumeriană asupra vieții de apoi era sumbră dar pentru egipteni aceasta reprezenta "dobândirea fericirii". Ca urmare, cea mai mare parte a existenței egiptenilor era o pregătire pentru moarte. Pe lângă faptul că trebuiau să ducă o viață cinstită, bărbatul sau femeia trebuiau să aranjeze să fie mumificați, să-și aprovizioneze mormântul cu hrană adecvată și confort pentru eternitate și să execute ritualurile din Cartea Morților, pentru a fi capabili să învingă pericolele călătoriei pe tărâmul celălalt. Cele mai splendide morminte au fost piramidele construite de regii celei de-a patra dinastii (2613-2494 î.e.n.).

Zeii și mituri din Olimp

Zeii și miturile grecești au fost influențate de cele egiptene și asiatice, însă s-au dezvoltat într-un mod diferit. Acest lucru este important deoarece, începând din secolul 4 î.e.n., ideile grecești împreună cu limba și cultura greacă s-au răspândit în Orientul Apropiat, după pătrunderea armatelor victorioase conduse de Alexandru cel Mare. Mai târziu, romanii au cucerit Grecia fiind, la rândul lor, cuceritori de cultura greacă; aceasta a fost transmisă consecvent de-a lungul Mării Mediterane precum și în Galia și Britania, unde soldații romani ce slujeau pe lângă Zidul lui Hadrian au ridicat altare lui Jupiter și al Fortunei.

Zeii greci sunt denumiți de obicei Olimpieri deoarece se credea că aceștia locuiau pe Muntele Olimp în Grecia. Printre cei mai cunoscuți se numără: Zeus – tatăl zeilor, Athena – zeița înțelepciunii, Artemis – zeița lunii și a vânătorii, Ares – zeul războiului și Afrodita – zeița iubirii. Romanii i-au denumit pe echivalenții lor: Jupiter, Minerva, Diana, Marte și Venus. Trăsătura distinctivă a zeilor greci era reprezentată de faptul că aceștia erau umani, beneficiind însă de puteri supranaturale

turilor cunoscute – om, animal, sau erau prevăzuți cu capete de animale și corpuri umane – inclusiv Anubis cu cap de șacal, pisica Bastet, Thoth cu cap de ibis, precum și alții sub înfățișarea unor vaci, insecte și chiar hipopotami.

Ca în Sumer, casta preoților era foarte puternică, însă supremația faraonului era mai presus de aceasta, de vreme ce el însuși era considerat zeu, și încarnarea lui Horus cu chip de soim. Zeul Amon, protectorul orașului Teba, a

și nemurire. În primele scrieri (poemele epice ale lui Homer, ce datează probabil din secolul VII î.e.n.), aceștia sunt prezentați ca fiind părtași la greșelile oamenilor și la rivalitățile dintre aceștia, implicându-se cu plăcere în războaiele și intrigile lor. Această umanizare a zeilor era caracteristică perioadei mature a culturii grecești, aparținând unei concepții asupra lumii în care ființa umană reprezenta un standard. În sculptura greacă umanitatea este asemenea zeității, iar în miturile grecești, ființele umane: – Hercule, Castor și Polux – reușesc adesea să devină nemuritori.

Totuși, religia greacă, cu zeii săi câteodată nedemni și supuși greșelilor, cu o "biblie" constând în două poeme epice atribuite unui singur poet, considerat o persoană reală, ne pare azi greu de înțeles. Însă abundența jertfelor aduse la altare dovedește faptul că zeii și zeițele erau luați în serios, ca personificări ale ființelor capabile de a schimba lumea. De asemenea, miturile grecești erau foarte numeroase și bogate, cuprinzând o gamă largă de subiecte: de la povestiri despre facerea lumii, până la "istorii" ale dinastiilor, războaielor și aventurilor. Puterea lor se datorează faptului că au fost repovestite, pictate și dezbătute neîncetat, încă de pe vremea marilor dramaturgi greci, alimentând astfel cultura vestică.

Ancient Art and Architecture Collection

⦿ Atena ținând în brațe un scut cu chipul lui Pegas. Acesta era un cal înaripat născut din sângele Meduzei.

⦿ Legenda lui Perseu și a Meduzei, ale căror priviri puteau transforma o persoană în stâncă, pictată pe un vas.

Dorința de a crede

Credința în zeii Olimpului pare să-și fi pierdut intensitatea în ultimele secole dinaintea erei noastre, cu toate că romanii continuau să practice cultul lui Jupiter și al restului membrilor panteonului ca pe o datorie civică. Un posibil motiv al acestui fapt era datorat neîncrederii cu care oamenii își priveau destinele în marile state ale epocilor elenistice și

⦿ Altarul Atenei la Delfi. Situat pe cele mai joase culmi ale Muntelui Parnas, Delfi reprezintă cel mai vechi sanctuar din Grecia. Preamărirea zeilor din Olimp era o realitate religioasă în Grecia Antică.

⦿ Conform legendei, Iason trebuia să fure caierul de aur de la regele Aietes pentru a-și recupera regatul. Cu ajutorul Medeei, fiica lui Aietes (văzută aici alături de Iason), care era o vrăjitoare pricepută, acesta a reușit să-și atingă scopul.

DATE IMPORTANTE

Photoresources

2000 î.e.n. "Poemul lui Ghilgamesh" scris pe table de lut
1369-52 î.e.n. Domnia lui Akhenaten
1352-43 î.e.n. Domnia lui Tutankhamon
secolul 11 î.e.n. Domnia lui Saul și a lui David
970-930 î.e.n. Domnia lui Solomon
722 î.e.n. Asirienii distrug Regatul lui Israel
587 î.e.n. Babilonienii distrug Regatul lui Iuda
539 î.e.n. Perșii pun stăpânire pe Babilon; Evreii reconstruiesc Ierusalimul
539-142 î.e.n. Evreii sunt conduși pe rând de perși, egipteni și seleucizi
168-142 î.e.n. Revolte ale evreilor împotriva seleucizilor
142 î.e.n. Evreii sunt independenți până în 63 î.e.n.
37-4 î.e.n. Domnia regelui Irod, numit de romani

romane. Nu era vorba despre scepticism, ci despre dorința de credință. Lumea din ultima perioadă a Antichității era dominată de culte locale, religii ale misterului ce promiteau practicantilor lor salvarea și nemurirea, precum și de zei din Egipt și din Orient, ale căror culte s-au răspândit chiar și în Roma. Romanii își manifestau des nemulțumirile cu privire la aceste tendințe, însă propria lor politică liberală le încuraja; domnici mai degrabă să rezolve decât să complice problemele vastului lor imperiu, aceștia acceptau ușor un mare număr de zei mai ciudați, în propriul lor panteon, oferindu-le acestora onoarea cuvenită.

Dorința clasică de credință a oamenilor avea să fie îndeplinită de o nouă religie: creștinismul, care a apărut pentru prima dată în provincia romană Iudeea. Locuitorii acesteia

Michael Holford

● **Afrodita, zeița greacă a iubirii și a frumuseții, figura în multe dintre celebre povești mitice. Romanii o adorau sub numele de Venus.**

● **Zeus, prezentat aici în prim-plan, era conducătorul zeilor din Olimp. Era al șaselea copil al Titanului Cronos, care își mâncase ceilalți copii. Când a crescut mare, Zeus l-a determinat pe Cronos să-i vomite pe aceștia. Împreună cu Zeus, ei s-au ridicat împotriva Titanilor și au pus stăpânire peste univers.**

erau evreii, un popor care își dezvoltase deja propriul său crez monoteist (credeînța într-un singur dumnezeu), foarte diferit de religiile din Mesopotamia, Egipt și Grecia.

Istoria timpurie a evreilor ne este cunoscută doar din propria lor colecție de scrieri istorice, religioase și mitice: Vechiul Testament din Biblie a ajuns la forma sa finală doar după multe secole după evenimentele pe care le prezintă. Potrivit acestora patriarhul ebraic, Avraam, a părăsit orașul Ur, stabilindu-se ulterior în Canaan (Palestina). Urmașii săi, israeliții, au fost eliberați de sub stăpânirea egipteană de Moise, iar sub conducerea lui Ioșua au invadat și recapat Canaanul, regiunea în care s-au stabilit, ce a devenit cunoscută sub numele de Israel. Asemenea multor scrieri de acest gen, aceste episoade celebre conțin amintiri ale

unor evenimente reale, însă nu se știe cât de deformată au fost între timp.

O mare parte din evenimentele legate de domniile primilor regi ai Israelului – Saul, David, și Solomon – sunt adevărate, iar dușmanii evreilor, filistenii, au existat cu siguranță, ajungând în Palestina (cuvântul provine de la "filisten") în secolul 12 î.e.n. După moartea lui Solomon (930 î.e.n.), Israelul s-a divizat în două regate, Israel și Iudeea, care aveau să simtă în curând efectele datorate așezărilor lor la intersecția unor mari imperii. Israelul a fost distrus complet de către asirieni în anul 722 î.e.n.

În 587 î.e.n. babilonienii au cucerit Iudeea, au jefuit Ierusalimul și i-au deportat pe evrei. Acesta nu a fost însă sfârșitul. Onora dintre evreii deportați li s-a permis repatrierea și reconstruirea templului din Ierusalim; aceștia au dus o viață foarte grea, fiind majoritatea servitori, până la ocuparea Palestinei de către romani în 63 î.e.n., cucerire care a transformat Palestina în provincia Iudeea.

accepta un loc în panteonul roman pentru dumnezeul lor. Independența lor i-a făcut antipatici, însă puterea și zelul credinței lor au dus la creșterea numărului convertirilor în toate așezările evreiești din Imperiul roman. Cu toate acestea, în Iudeea, evreii erau subjugați de către romani, tensiunile de natură politică, socială și religioasă urmând să apară până la sfârșitul secolului I î.e.n.

Pe lângă patrioți (zeleții), nerăbdători să ridice armele împotriva romanilor, existau și unele secte rivale, ca de exemplu saduceii, care sprijineau legea, și fariseii, mai radicali decât aceștia, care interpretau legea într-un mod liberal și predicau despre noi doctrine, cum ar fi Ziua Judecării, în care oamenii vor fi luați la răspundere pentru conduita lor din timpul vieții de către Dumnezeu, și învierea.

Scrierile descoperite în 1940, *Manuscrisele de la Marea Moartă*, dovedesc cât de puternică era agitația religioasă în acea perioadă de timp. Din punct de vedere politic și religios, Iudeea se afla în pragul unor transformări dramatice.

Un dumnezeu atotputernic

Între timp religia ebraică – iudaismul – a reușit să se distingă de celelalte printr-o serie de trăsături aparte. Dumnezeul evreilor a încetat să mai fie local și limitat, fiind conceput ca un dumnezeu unic, universal și atotputernic. De asemenea, acesta nu era doar al regilor și al preoților. Probabil datorită istoriei tulburate a evreilor, religia nu reprezenta un atribut al statului, ci exista ca o serie de credințe independente oferite tuturor prin intermediul scripturilor, și interpretată și reînnoită de învățați și profeți, care puteau contrazice autoritățile, fie evreiești, fie străine.

Evreii se considerau Poporul Ales, iar credința lor într-un singur dumnezeu nu putea fi compromisă de alte religii, nici nu puteau

● **Un mormânt antic, cel al regelui David conform legendei, supraveghează orașul Ierusalim.**

● **Mască funerară din 1200 î.e.n. – de pe vremea când filistenii s-au stabilit pe coasta Canaanului.**

